

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора економічних наук, професора

Штангрета Андрія Михайловича

на дисертаційну роботу

Масюк Вікторії Михайлівни

«Виявлення та оцінювання ризиків і загроз як чинників антикризового управління машинобудівним підприємством», представлену на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)

1. Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами

Проблема управління ризиками і загрозами є актуальною для підприємств як за стабільного функціонування, так і в умовах кризи. Застосування ефективного механізму попередження цих негативних проявів забезпечує підвищення конкурентоспроможності підприємства, зниження рівня можливих збитків та недопущення появи кризових явищ. Нажаль, у вітчизняних машинобудівних підприємствах відсутній необхідний досвід антикризового управління, ризик-менеджменту та формування системи економічної безпеки, що загрожує зниженню очікуваних результатів або виникненню додаткових втрат.

Процес прийняття управлінських рішень на підприємствах, які перебувають в умовах кризи, є більш складним, що можна пояснити посиленням впливу уже наявних та появою нових зовнішніх і внутрішніх чинників. У разі відсутності дієвих антикризових заходів щодо уникнення чи мінімізації можливих деструктивних чинників їхня дія може спричинити банкрутство. Тому актуальним питанням залишається виявлення всіх можливих

чинників, їхнє оцінювання та на основі цього прийняття ефективних рішень щодо уникнення чи пом'якшення їхнього впливу з метою недопущення поглиблення кризи та швидкого одужання підприємства.

В межах вітчизняних наукових праць ця проблема не отримала належного теоретичного та прикладного обґрунтування. Окремі питання у роботах інших економічних дослідників розглядались фрагментарно, внаслідок чого відсутній або недостатньо розроблений системний підхід до її наукового вирішення.

Додатковим аргументом на користь актуальності теми дисертаційної роботи Масюк В. М. виступає її виконання в рамках науково-дослідних робіт кафедри економіки підприємства та інвестицій Національного університету «Львівська політехніка» «Обґрунтування інноваційно-інвестиційних стратегій, програм і проектів розвитку господарських структур, галузей та регіонів» (номер державної реєстрації 0113U005293) (акт впровадження від 27.07.2017 р.) та «Трансформація бізнесу на засадах вартісно-орієнтованого корпоративного управління» (номер державної реєстрації 0113U005295) (акт впровадження від 27.07.2017 р.).

Вищевикладене дає підстави вважати, що тема дисертаційної роботи Масюк В. М. відповідає сьогodнішнім потребам економічної науки та є актуальною.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій та їх достовірність

Детальне ознайомлення з текстом дисертації Масюк В. М. дає підстави стверджувати, що підхід дисертанта до ідентифікації та оцінювання ризиків і загроз в процесі антикризового управління підприємством відзначається фундаментальністю та ґрунтовністю дослідження. Варто відзначити добру структурованість роботи, логічність викладу, якісне оформлення наукового апарату роботи.

Для реалізації поставлених завдань у роботі дисертантом використано такі методи наукового дослідження: порівняння, узагальнення, конкретизації та систематизації – для уточнення понятійного апарату та економічної сутності ризику, загрози і кризи та для виявлення їхніх чинників (підр. 1.1–1.2), для дослідження особливостей антикризового управління, ризик-менеджменту і системи економічної безпеки підприємства та встановлення взаємозв'язку між ними (підр. 1.3), а також для вивчення специфіки антикризового управління на вітчизняних машинобудівних підприємствах (підр. 2.3); методи фінансово-економічного та статистичного аналізу – для оцінювання стану та тенденцій розвитку вітчизняного машинобудування загалом та низки підприємств (підр. 2.1–2.2); процесний підхід та методи групування й узагальнення – для ідентифікації ризиків процесу антикризового управління підприємством (підр. 3.1); теорію нечітких множин – для побудови моделі кількісного оцінювання ризиків (підр. 3.2); метод аналізування чутливості – для оцінювання чутливості ризиків антикризової управлінської діяльності (підр. 3.3).

Дисертація за змістом, сутністю, структурою та оформленням повністю відповідає вимогам, містить вступ, три розділи, висновки, додатки та список використаних джерел. Ознайомлення зі змістом дисертації дозволяє зробити висновок про те, що задекларовану мету повністю досягнуто, а усі поставлені завдання дослідження виконано. Наукові положення, висновки та рекомендації, які представлені у дисертації Масюк В. М. є достовірними та достатньо обґрунтованими.

У першому розділі дисертації «Теоретико-прикладні аспекти виявлення та оцінювання ризиків і загроз у системі антикризового управління підприємством» автором розглянуто сутність понять «ризик» та «загроза» і запропоновано три ознаки щодо розмежування досліджуваних категорій (с. 32-50), встановлено взаємозалежність між ризиками та кризою на підприємстві (с. 50-66), проведено детальний аналіз основних характеристик ризик-менеджменту, системи економічної безпеки та антикризового управління (с.66-

80), на основі чого запропоновано концептуальні засади управлінської діяльності підприємства в умовах кризи та за її відсутності (с.80-83).

У другому розділі «Аналізування ризиків і загроз як чинників антикризового управління на вітчизняних машинобудівних підприємствах» дисертантом досліджено основні тенденції розвитку вітчизняного машинобудування (с. 87-98) та виявлено основні чинники негативного впливу на машинобудівні підприємства у теперішніх умовах шляхом використання STEP-аналізу (с. 98-99), ABC-аналізу (с. 102-107) та проведеної експрес-діагностики низки вітчизняних машинобудівних підприємств (с. 109-131). Для порівняння підприємств за рівнем фінансово-економічного стану та їхнього групування за фазами кризового розвитку дисертантом використано кластерний аналіз (с. 131-138). Також варто відзначити проведене аспірантом аналізування основних процесів антикризового управління на вітчизняних підприємствах машинобудування (с. 138-149).

У третьому розділі «Моделювання виявлення та оцінювання ризиків і загроз у процесі антикризового управління машинобудівним підприємством» удосконалено технологію якісного оцінювання чинників негативного впливу в умовах реактивного антикризового управління підприємством (с. 155-177). Схвальної оцінки заслуговує запропонована систематизація ризиків в умовах реактивного антикризового управління (с.177-179). Важливим здобутком автора є розроблена нечітка ієрархічна модель кількісного оцінювання ризиків антикризового управління підприємством, що дозволяє отримувати оцінки ризиків на кожному рівні ієрархії, виявляти загрози (с. 180-193), а також проводити аналізування чутливості ризиків (с. 194-200). Завершенням дисертаційної роботи є запропоновані заходи щодо зменшення впливу деструктивних чинників на антикризовий процес машинобудівного підприємства (с. 204-205).

Зміст дисертації викладений з логічною послідовністю, що переконує в обґрунтованості результатів та їх інтерпретації. Результати роботи знайшли відображення у висновках, де підкреслено практичну цінність роботи, яка

полягає у розробленні теоретичних та методичних підходів для виявлення та оцінювання ризиків і загроз в процесі антикризового управління підприємством. Дисертація читається легко та цікаво, характеризується однозначністю та точністю викладу фактів.

3. Основні наукові результати дисертації

Ознайомлення із текстом дисертації, автореферату та опублікованих наукових праць дали змогу зробити висновок про наявність у них нових наукових результатів і пропозицій, що в сукупності розв'язують важливе завдання поглиблення теоретико-методичних та науково-практичних засад виявлення та оцінювання негативних чинників у процесі реактивного антикризового управління на машинобудівних підприємствах України.

Найбільш суттєвими науковими результатами дисертаційної роботи, що мають важливе значення для розвитку економічної науки є такі:

- розвинутий категорійно-понятійний апарат у сфері ризикології та економічної безпеки підприємства, що дозволив розмежувати поняття «ризик» і «загроза» за трьома якісними ознаками (умови виникнення, результативність, роль у розвитку підприємства), а також кількісними оцінками (с. 49, 185 дисертації, с. 5-6 автореферату);

- поглиблені концептуальні засади управлінської діяльності щодо усунення чи пом'якшення впливу негативних чинників на підприємство в умовах кризи та за її відсутності (с. 80-83 дисертації, с. 6-7 автореферату);

- удосконалена технологія якісного оцінювання чинників негативного впливу в умовах реактивного антикризового управління підприємством, що дає можливість ідентифікувати чинники, які можуть спричинити недосягнення мети кожного процесу (с. 155-177 дисертації, с. 9-10 автореферату);

- представлена систематизація ризиків реактивного антикризового управління, яка дає змогу своєчасно ідентифікувати ризики кожного процесу та

виду діяльності і таким чином мінімізувати вплив негативних чинників на весь процес антикризового управління підприємством (с. 177-179 дисертації, с. 10-11 автореферату);

– розроблена нечітка ієрархічна модель кількісного оцінювання ризиків антикризового управління машинобудівним підприємством, яка забезпечує можливість оцінювати ризики антикризового управління та виявляти загрози (ризики катастрофічного рівня), а також найсуттєвіші чинники ризиків на засадах використання методу аналізування чутливості (с. 180-200 дисертації, с. 12-17 автореферату).

Основні наукові результати, теоретичні напрацювання та методичні положення, висновки і рекомендації, викладені у дисертації Масюк В. М. є науково обґрунтованими, що забезпечено використанням теоретико-методичних прийомів, глибоким вивченням та аналізом вітчизняних й іноземних джерел, коректним застосуванням методів наукового дослідження та логічністю узагальнень.

4. Практичне значення одержаних результатів

Наукові результати роботи отримали практичну апробацію та впроваджені у практичній діяльності ПрАТ «Львівський локомотиворемонтний завод» (довідка № 1702 від 29.05.2017 р.), ТОВ «Завод Електронпобутприлад» (довідка № 39-58 від 29.05.2017 р).

Основні положення дисертаційної роботи також впроваджено у навчальний процес Національного університету «Львівська політехніка» та застосовуються під час викладання дисципліни «Управління економічною безпекою підприємства» (для студентів спеціальності 051 «Економіка») (довідка № 67-01-975 від 02.06.2017 р.).

5. Повнота викладення наукових положень, висновків та рекомендацій в опублікованих працях

Основні здобутки дисертанта опубліковано у 27 наукових працях, з яких 8 статей у наукових фахових виданнях України, у тому числі 2 статті у виданнях, які включені до міжнародних наукометричних баз даних, 1 стаття у науковому періодичному виданні іншої держави, 17 тез доповідей науково-практичних конференцій, 1 навчальний посібник. Обсяг друкованих робіт та їх кількість відповідають вимогам МОН України щодо публікації основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Зміст автореферату є ідентичним до змісту дисертації і достатньо повно відображає основні положення дослідження.

6. Дискусійні положення та зауваження щодо дисертаційної роботи

Оцінюючи представлену дисертаційну роботу в цілому позитивно, слід відмітити дискусійні положення та висловити наступні зауваження.

1. У підрозділі 1.1 дисертант, визначаючи сутність термінів «ризик» та «загроза», доводить первинність першого та вторинність другого. В загальному погоджуючись із таким підходом, вважаємо за доцільне підкреслити, що зважаючи на міркування здобувача викладені на сторінках 41-43, які спираються на ретельний аналіз наукового доробку, загроза може виникати і без «...ризик у прийнятті управлінських рішень..», відтак для неї характерна двояка сутність: наслідок реалізації ризику у вигляді збитків, втрат й не отриманої вигоди та дії чинників, які непов'язані із прийняттям управлінських рішень, але мають негативні наслідки;

2. В підрозділі 1.1 доцільно було визначити сутність та взаємозв'язок не лише між термінами «ризик» та «загроза», але й стосовно дотичних термінів як от «безпека», «небезпека», «криза», «виклик» і т.д., які в подальшому активно використовуються в інших розділах дисертаційної роботи;

3. В таблиці 1.7 автор визначає основні характеристики антикризового управління, ризик-менеджменту та системи економічної безпеки підприємства. Позитивно оцінюючи бажання здобувача охарактеризувати зазначені підсистеми, вважаємо за необхідне, спираючись на узагальнений в дисертаційній роботі матеріал, доповнити окремі позиції: предметом системи економічної безпеки виступають не лише загрози, але й виклики та ризики, а суб'єктами безпеки можуть бути також недержавні організації, агентства й установи, які у більшості забезпечують охорону та захист майна підприємства;

4. Вважаємо в недостатній мірі обґрунтованим твердження здобувача «...чим нижчий рівень ризику діяльності суб'єкта підприємництва, тим вищим є рівень його економічної безпеки» (стор. 80), зокрема в наслідок відсутності в дисертаційній роботі дослідження взаємозв'язку між ризиком та рівнем економічної безпеки підприємства;

5. В підрозділі 2.1 здобувач дослідив тенденції розвитку вітчизняного машинобудування та виявив зовнішні чинники негативного впливу на підприємства. Вважаємо, що на основі результатів дослідження, узагальнених у вигляді матриці STEP-аналізу (рис. 2.6, стор. 98), доцільно було запропонувати варіанти захисних дій, а не зосереджуватися на аналізі експортного потенціалу машинобудівних підприємств (стор. 100-107);

6. В підрозділі 2.2 для виявлення ознак та фаз кризового розвитку вітчизняних машинобудівних підприємств автор використовує експрес-діагностику. В загальному погоджуючись із таким підходом, вважаємо, що для характеристики кризових процесів доцільно було аналіз показників фінансового стану, фінансових результатів та ступінь зносу й рівень оновлення основних засобів доповнити іншими важливими параметрами, зокрема пов'язаними із персоналом підприємства. Окрім цього при визначенні фаз кризи через кластеризацію машинобудівних підприємств доцільно було чітко визначити критерії віднесення до певної фази;

7. Рисунок 3.2 «Етапи антикризової управлінської діяльності на підприємстві, що перебуває в кризовому стані» (стор. 159) доцільно було

доповнити етапом «діагностика зовнішнього середовища», що відповідає авторській класифікації і загроз, і ризиків на внутрішні та зовнішні та міркуваннями викладеними на стор. 173;

8. За результатами розрахунку загального рівня ризику щодо антикризового управління ТОВ «Електронпобутприлад» (табл. 3.11, стор. 193), який визначено як «критичний», доцільно було запропонувати заходи щодо його зниження, зокрема конкретизувавши запропоновані варіанти у підрозділі 3.3 (стор. 204-205).

Разом з тим, зроблені зауваження та висловлені дискусійні положення не перешкоджають позитивній оцінці дисертаційної роботи в цілому.

Окремі зауваження можна розглядати як побажання здобувачу щодо напрямів подальшого дослідження проблеми.

7. Загальний висновок про дисертаційну роботу

Не зважаючи на відмічені недоліки, дисертаційна робота Масюк Вікторії Михайлівни виконана на високому науковому рівні, з використанням сучасних методів досліджень. Тема роботи є актуальною, достовірність наукових положень доведено, одержані результати мають наукову та практичну цінність. Дисертаційна робота містить обґрунтування науково-прикладних рекомендацій щодо виявлення та оцінювання ризиків і загроз як чинників антикризового управління машинобудівним підприємством.

Актуальність і новизна одержаних наукових результатів, їх обґрунтованість і достовірність, а також практична цінність сформульованих положень і висновків в сукупності становлять необхідні підстави для висновку про те, що дисертаційна робота «Виявлення та оцінювання ризиків і загроз як чинників антикризового управління машинобудівним підприємством» відповідає вимогам МОН України, які висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук, зокрема, пп. 9, 11, 12 положення про «Порядок присудження наукових ступенів», затвердженого постановою

Кабінету Міністрів України №567 від 24.07.2013 р., а її автор – Масюк Вікторія Михайлівна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент

Завідувач кафедри
фінансово-економічної безпеки,
обліку і оподаткування
Українська академія друкарства,
доктор економічних наук, професор

А.М. Штангрет

Підпис завідувача кафедри фінансово-економічної безпеки, обліку і оподаткування Української академії друкарства, д.е.н., проф. А.М. Штангрета засвідчую:

Вчений секретар

Української академії друкарства
к.т.н., доцент

З.М. Сельменська